

WAAS GRAMSER EN KRIS VAN TRIER OVER DE ONDERNEMING EN THEATER SPELEN ONDER EEN BRUG

'We kunnen het acteren niet laten'

Onder de brug aan de Antwerpse Noorderlaan heeft De Onderneming haar kamp opgeslagen. Gebaseerd op Thomas Bernhards *Macht der Gewoonte* brengen ze een verhaal over het wel en wee van een klein circusgezelschap, over het soelaas van de kunst en de twijfels over hoe het verder moet.

Een verhaal dat ook een beetje dat van De Onderneming zelf is.

zakelijk en artistiek leider. Maar nu is het tijd om ook deze structuur te bedenken. Het stuk dat we voor het komende seizoen gepland hadden, *Republiek der Dromen*, staat immers op losse schroeven en kunt er niet als er geen geld is.

"Met het geld dat we nu van de Vlaamse overheid krijgen, is groei onmogelijk", treedt collega Kris Van Trier hem bij. "We zijn gebouwen tot constant bedelen. Als iemand geld geeft, maken we een stuk. Doen ze dat

niet, dan schrappen we de voorstelling. Zo simpel is het. We hebben een heel andere structuur dan een vast gezelschap, maar worden op dezelfde leest geschoeid."

Gramser: "We krijgen keer op keer te horen dat we te ambitieus zijn. Dat we minder moeten doen. Als je twee voorstellingen wilt maken en je hebt het geld niet, zeggen ze: 'Maak er dan één.' Ann Olaerts (raadgeefster podiumkunsten van Vlaams minister van Cultuur Paul van

Gronbergen. *Lilal*) klaagt over overproductie. Wat ze niet beseft, is dat ze ons daarmee een bepaalde procedure opleggen: hoe bepaalde voorstellingen maken en aan welk ritme."

Julie kiezen steevast voor bestaande teksten. Is dat een bewuste keuze?
Gramser: "Kris en ik idee voor de vertalingen ontstaan. *Lilal* houden enorm van lezen en hebben daar in de loop der jaren een hechte band mee opgebouwd.

Wij zullen nooit vertrekken van heiden of een situatie."

Van Trier: "We hebben nog nooit getracht zelf een tekst te schrijven en we hebben daar ook geen behoefte aan. De literatuur die om aantrekt, is niet degene die vandaag geschreven wordt. Slechts de afstand in de tijd maakt een tekst universeel. Wie nu schrijft, schrijft vaak te concreet over actuele dingen."

Vanwaar de keuze voor Bernhard?

Gramser: "We wilden iets doen over een circudinamiek. Net als in onze voorstellingen *Marius* en *Nagra* volgen we een kleine afgezonderde gemeenschap en dat spreekt mij aan. Bij Bernhard schuilt het inwendig in de figuur van de directeur, die door zijn extreme ideeën afgezonderd is van de mainstream. Hij koestert het idee dat niet naderken het ergste is wat er bestaat en dat je die opperste concentratie slechts oerfent door je bezig te houden met kunst."

Beart oefening per definitie kunst?

Gramser: "Dat is ook de vraag die ons bezighoudt door met dit stuk bezig te zijn. Het komische was dat we de termen die we tijdens het vertalen tegenkwamen, bijna zonder te beseffen ook gebruikten in ons werkproces. We hadden het voordurend over oefenen, concentratie en helder denken. Zelfs nu blijft het zwellen naar hoe je die tekst moet spelen. Er zit veel meer in de tekst dan we er voorheen uithalen en het is moeilijk om de pijn te toon te vinden."

Bernhards teksten leveren vaak het probleem dat de mix van lichtheid en serieus tot karikaturale personages op de scène leidt. Hoe proberen jullie dat te vermijden?
Van Trier: "De grootste val in deze tekst is dat je te veel gaat spelen. Als je jezelf in een situatie stelt, dan marcheert het niet. Stap je naar voren en zeg je de tekst, dan werkt het wel. De tekst heeft niet veel meer nodig op de scène dan, jawel, concentratie."

Gramser: "Alle ballast weggeven en vertrouwen op de tekst."
Waarom deze locatie?
Van Trier: "Het is een derde

rangcircus en daarbij past deze locatie: onder een brug in volle aard. Letterlijker kan niet: dit is de vervuilde grond in Antwerpen. Hier vlakbij is het spoorwegdepot en als je iets magneetisch laat vallen, hangt dat wel 'uervrijheid'."

Gramser: "Op locatie spelen, is niet meer vanzelfsprekend: het terrein moet worden bewaakt, want 's nachts komen hier veel junkies; je moet toiletten, water en elektriciteit laten installeren. Met de crisis in Antwerpen worden al die diensten nu dooverrekenend. De Zomer van Antwerpen heeft ook niet het budget om dat allemaal te betalen, dus wordt dat verhaald op de artiesten."

Van Trier: "Vroeger deed je een telefoontje naar De Zomer, die belde naar de groendienst en het gas werd gemaakt. Nu moet De Zomer bij elke stap papieren invullen, naar bureaus hollen en betalen voor wat vroeger een 'dienst' was."

Gramser: "De grote bevrijdingen van buiten spelen, is het gevoel dat het om het spelen gaat. Als we voelen dat het rond om dichtsluit, dan kunnen onze stiekem recht. Het moment dat regels je omarmen, worden ze een sleur. Daar willen we zo weinig mogelijk mee te maken hebben."

Jullie hebben een vaste standplaats in de oude bonbonfabriek Napoleón in Hoboken en geven er voorstellingen voor de buurt met taart en koffie. Is dat jullie vorm van kunst voor en naar het volk?

Van Trier: "Eigenlijk is dat toevalig ontstaan. Waar De Onderneming gehuisvest is, was vroeger een boekbinders (het gebouw werd veertien dagen geleden volledig in de as geland, het gedeelte van De Onderneming bleef ongedoerd, *Lilal*). Die machines zorgden voor geluidshinder. Toen de buurtbewoners hoorden dat er in die gebouwen een troep acteurs zou trekken, kwamen ze vragen hoeveel lawert wij gingen maken. We hebben hen gerustgesteld en folders uitgegeleid om hen uit te nodigen voor ons stuk *Marius*. De dag van de voorstelling had niemand gereserveerd, maar een half uur voor de aanvang stroomde de zaal vol. Toen in de situatie gheveel, we kregen briefjes, toen nog van honderd frank, in de bus met een bedanking 'we zijn fier op 'ons' theater'. Of iemand late een karretje in elkaar, want 'ik zie jullie altijd sleuren met zware stukken'."

Op jullie site staat dat Julie

theater kritiek wil leveren op de maatschappelijke bagage.

Gramser: "Inmiddels noemen we het geen kritiek meer maar liever 'het invullen van het alternatief'. Een voorstelling gaat verder dan teksten brengen voor een groep mensen. We willen omarmen waarom we toneel spelen. In niet tonen dat acteren een job is, dat je beschermd wordt door CAO-regels en dat je dank

'Het Theaterfestival is een zeepbel die zichzelf in de lucht houdt. Je krijgt een scandaalbrief toegestuurd waarin staat dat je vereerd mag zijn dat je op het festival 'mag' staan'

rij de subsidies er nog kunt van leven ook. Tenei is voor ons vanaf de zijlijn toekijken, denken en formuleren. En ik blijf het moeilijk vinden om dat te rijmen met het strak gestructureerde subsidieerde theatercircuit."

Julie zijn samen met het Ibarre Land geselecteerd voor het Theaterfestival met

de voorstelling 'De Ideale Ernst of het Belang van een Echtgenoot'. Zien jullie die nominatie als de parel aan de kroon?

Van Trier: "Absoluut niet. Het Theaterfestival is een zeepbel die zichzelf in de lucht houdt. Je krijgt een scandaalbrief toegestuurd waarin staat dat je vereerd mag zijn dat je op het festival 'mag' staan. Allemaal

uitkoopson ontvang en er onderhandeld kan worden over waar je wilt spelen. In plaats van een wedstrijd hadden ze beter een vierdaagse confrontatie tussen kunstenaars gehouden waarin wordt gesproken over het wild met een moderator die een gesprek kan leiden."

Het Theaterfestival wil toch juist af van dat Incrowd-Imago?

Gramser: "Ik heb behoefte aan plekken waar iets langer standhoudt dan een nieuwflits van twee minuten. Ik wil dat dingen weer dieper benaderd worden dan sleep optuiven of choquerende oefeningen pesteren. Het fantastische aan *Macht der Gewoonte* is dat het vertelt waarom iemand niet kunt bezig is. Dat individuele karakter vind ik boeiend in deze tijd."

Geen algemeneheden.

Gramser: "Geen algemeneheden meer. De diepte vinden, ergens over doorbomen: dat is het belangrijkste wat je op dit moment kunt vertellen. Ergens voor staan en daarin doorgaan. Dat is ook de basis waar we, ondanks alle problemen, blijven op terugkijken: we acteren omdat we het niet kunnen laten."

WVALENDIEN, 2011
OP HET MOEDERKOP
Liv Lavayne

Dat verhaal van De Onderneming begint als het collectief bestaat uit de fusie van drie gezelschappen. 'Matus, De Vereniging en De Enthousiasten voor het Beve en het Universele', somt actrice Waas Gramser ze op. 'Guy Cassiers (heen lid van Matus, Lilal) wilde niet mee in een structuur stappen waarin hij andere mensen niet kende, hij stond loes op het punt naar Nederland te trekken, wat hij ook heeft gedaan. Wij hebben Matus laten opgaan in wat sinds 1996 heet De Onderneming. We hadden behoefte aan een open structuur met andere mensen, geen vast gezelschap met een

De komende weken speelt De Onderneming onder een brug. Hun vaste plek is een oude fabriek in Hoboken. De buurtbewoners staan bereid in de bus met de bedanking 'we zijn fier op 'ons' theater'.

Foto: Thomas Spuybroeck